

VÄINÖ MONONEN

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA V

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA V

© 2021 Väinö Mononen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-3529-9

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA V

Alkusanat

Sisällöstä

Talvisota Suomussalmella V on viides ja samalla viimeinen teos Talvisota Suomussalmella -sarjasta. Se on jatkoa edelliselle kokoamalleni teokselle Talvisota Suomussalmella IV.

Kirjan erillisissä koosteissa käsitellään sodan jalkoihin jääneiden siviilien kohtaloita ja paikallisten asukkaiden evakuointia sekä siviilisotavankien kärsimyksiä.

Lisäksi sivutaan vielä Valtiollisen poliisin tekemiä selvityksiä ja tutkimuksia vakoilu epäilyistä sekä heidän arkaluontoisista oikeuskäsittelyistään ja tuomioistaan.

Mukana on myös taustamietteitä kirkollisesta, henkisestä ja hengellisestä vaikuttamisesta ennen sotaa ja sen aikana.

Taistelujen aikana ja sodan edetessä maahan tunkeutunut vihollinen kärsi poikkeuksellisen valtavat miehistö- ja kalustotappiot, mutta niin kasvoivat suomalaistenkin tappiot.

Kahlasin taistelukertomuksista ja arkistojen kätköistä Suomalaisen taisteluiden yhteyteen kuuluvina noin 900 kaatuneen miehen henkilökohtaiset tiedot.

Tuo määrä kaatuneita kuvanee melkoisen tarkkaan suomalaisten maksamaa Suomussalmen sodan hintaa.

Kaatuneiden sovittaminen alkuperäisiin taistelujoukkoihinsa oli työläs, sillä heidät oli heti talvisodan jälkeen kirjattu välirauhan aikaisiin rykmenttiorganisaatioihin, joista kaatuneet oli etsittävä ja poimittava yksitellen esiin ja tuotava takaisin talvisodanaikaisiin joukkoihinsa.

Löytämäni Suomussalmen taistelujen suomalaiset sankarivainajat ovat tämän teoksen loppuosassa yksiköittäin aakkosjärjestyksessä eriteltyinä.

Lisäksi edellisen listan lopusta löytyvät myös kadonneiksi tai tuhoutuneiksi kirjatut sankarivainajat sekä Neuvostoliitossa sodan aikana teloitettut suomussalmelaiset sotavangit.

Talvisodan lyhyen yhteenvedon jälkeen muistellaan vielä menneitä aikoja muutamilla kirjoituksilla.

Monet miehistä, jotka selvisivät Suomussalmen korpitaisteluista hengissä, menehtyivät kuitenkin rintamanvaihdon jälkeen Kuhmon ankarissa mottitaisteluissa. Näistä tapahtumista olen julkaissut aiemmin tänä vuonna viisiosaisen teossarjan Talvisota Kuhmossa.

Teos on omistettu Suomussalmella 1939-1940 käydyn talvisodan suomalaisveteraaneille ja heidän unohtumattomalle muistolleen.

Enossa 30. marraskuuta 2020

Väinö Mononen

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA V

Sisällysluettelo

Alkusanat

- Sisällöstä *sivu 7*

Siviilien kohtaloita

- Kuolema iski Paukuttajavaaraan
 - Ei kenenkään maa *sivu 17*
 - Tulen alla *sivu 18*
 - Tuho *sivu 19*
 - Toivotonta pelastustyötä *sivu 20*
 - Apua viholliselta *sivu 22*
- Ensimmäinen evakkotieni
 - Eristyksissä *sivu 23*
 - Vihollinen katkaisee tien *sivu 24*
 - Suomalainen partio saapuu vankikylään *sivu 25*
 - Pelastus *sivu 26*

Siviilisotavankien kokemuksia

- Vuokkiniemi - Uhtua - Pilsamo - Kintismä
 - Lähtö Raatteesta *sivu 27*
 - Ryöstönkohteena *sivu 28*

- Karja menetetään	<i>sivu 29</i>
- Kohti Pilsamoa	<i>sivu 30</i>
- Matka jatkuu Kintismään	<i>sivu 30</i>
- Kolhoosin säännöt	<i>sivu 32</i>
- Kortistointia ja kuulusteluja	<i>sivu 33</i>
- Teloituksia	<i>sivu 33</i>
- Arvokas saalis	<i>sivu 34</i>
- Edessä nälkäkuolema	<i>sivu 36</i>
- Pakoretki	<i>sivu 37</i>
- Kintismän maratoonarit	<i>sivu 38</i>
- Lupaus kotiin pääsystä	<i>sivu 39</i>
- Lupaus täyttyä	<i>sivu 40</i>
- Viimeinen riisto	<i>sivu 40</i>
- Karanteeniin	<i>sivu 41</i>

Terijoen tekoja

• Kuusisen hallitus julistaa	
- Väestön vapauttaminen	<i>sivu 43</i>
- Hallinnon järjestäminen	<i>sivu 43</i>
- Siviilit välikappaleina	<i>sivu 44</i>
• Kuulusteltuja	
- Seppänen Juho (Janne) Taneli	<i>sivu 45</i>
- Juntunen Anna Helli	<i>sivu 46</i>
- Seppänen Aleksanteri	<i>sivu 47</i>
- Juntunen Jaakko	<i>sivu 47</i>
- Seppänen Vihtori	<i>sivu 48</i>
• Konttisen sissit	
- Rajapartiointia	<i>sivu 48</i>
- Yksinäinen hiihtäjä	<i>sivu 49</i>
- Kuulustelut koittavat	<i>sivu 50</i>
- Kuolemantuomio!	<i>sivu 50</i>

- Teloitettuja
 - Värväys tiedustelutehtäviin *sivu 51*
 - Viisitoista teloitetaan *sivu 52*
- Oikeusjuttuja
 - Kovat tuomiot *sivu 53*
 - Joukossa yksi nainen *sivu 53*
 - Muita tuomittuja *sivu 54*
 - Asukkaat propagandan armoilla *sivu 55*
- Arka asia
 - Uusi tutkintapyyntö *sivu 56*
 - Tuomiot laillisia *sivu 57*
 - Motiivina ideologia ja raha *sivu 58*
 - On anteeksiannon aika! *sivu 59*

Talvisodan evakuointi

- Historiassa vertaansa vailla oleva suoritus
torjuntavoiton rinnalla *sivu 60*
- Kolme vaihetta *sivu 60*
- Vastuu armeijalle *sivu 61*
- Ihmiset turvaan, omaisuus sai jäädä *sivu 62*
- Kilpajuoksu Puna-armeijan kanssa *sivu 63*
- Kohtaloiden kirjoa *sivu 64*

Synkkä pako sodan tieltä

- Lähes puoli miljoonaa suomalaista joutui evakkoon
talvisodassa *sivu 65*
- Viranomaiset töpeksivät *sivu 65*
- Nopeasti pakoon *sivu 66*

- Karja ammuttiin *sivu 67*
- Surua ja kuolemaa *sivu 67*
- Lähtö Viipurista *sivu 67*

Rajakylistä tuli äkkilähtö *sivu 68*

Tolvajärvellä 1940 *sivu 70*

Viralliset evakuointiohjeet

- Kansanhuoltoministeriön evakuointiohjeet talvisodan aikana *sivu 73*

Kirkollinen rajaseututyö Suomessa

- Kirkko kiinnostuu rajaseuduista
 - Kirkollisten olojen parantaminen *sivu 74*
 - Erityisavustuksia syrjäseuduille *sivu 74*
- Turvallisuusuhka
 - Rajaturvallisuuden varmistaminen *sivu 76*
 - Venäläistämisen torjuminen *sivu 76*
 - Sivistysolojen kohentaminen *sivu 78*
- Kainuun rajaseutupäpät
 - Pastori Jorma Kauko Lentiiraan *sivu 78*
 - Pastori Pentti Pyy Ruhtinansalmelle *sivu 80*
 - Talvisota katkaisi kehityksen *sivu 80*

Henkinen ja hengellinen huolto

- Sotilaspastori Erkki Hilke
 - Kentälle halutaan enemmän pappeja *sivu 82*
 - Kaatuneiden huolto *sivu 83*
 - Kaatunut luutnantti *sivu 84*
- Sotilaspastori Jouko Karanko
 - Henki oli vakaa ja harras *sivu 85*
 - Valmistautumista tulevaan *sivu 86*
 - Veljen kaatuminen *sivu 87*
 - Saimme vahvennuksia *sivu 87*
 - Komea ”pöytäliina” *sivu 88*
 - Vuoronsa kullakin *sivu 89*
 - Uskon vahvistusta *sivu 89*
 - Liian myöhään *sivu 89*
 - Kiitokset komentajille *sivu 90*

Mortui in bello - sodassa kuolleet

- Tärkeä asiakirja *sivu 91*
- Tilastolaskelmia *sivu 91*

Suomussalmen taistelujen sankarivainajia

Joukkoyksikkö

kpl

- Kenttätäydennysprikaatin
 - 4. Pataljoona (IV/KT-Pr.) 111 *sivu 94*
- Erillinen Pataljoona 13 (Er.P 13) 2 *sivu 120*
- Erillinen Pataljoona 15 (Er.P 15) 64 *sivu 121*
- Erillinen Pataljoona 16 (Er.P 16) 48 *sivu 136*

• Polkupyöräpataljoona 6 (PPP 6)	21	<i>sivu 147</i>
• Jalkaväkirykmentti 27 (JR 27)	295	<i>sivu 152</i>
• Jalkaväkirykmentti 64 (JR 64)	128	<i>sivu 216</i>
• Jalkaväkirykmentti 65 (JR 65)	75	<i>sivu 244</i>
• 9. Divisioona (9.D)	25	<i>sivu 261</i>
• Sissipataljoona 1 (SissiP 1/9.D)	12	<i>sivu 267</i>
• Sissipataljoona 1 (SissiP 1)	28	<i>sivu 270</i>
• Jääkäripataljoona 1 (JP 1)	9	<i>sivu 276</i>
• Jääkäripataljoona 2 (JP 2)	4	<i>sivu 278</i>
• Jääkäripataljoona 4 (JP 4)	1	<i>sivu 279</i>
• Kevyt Osasto 1 (Kev.Os 1)	1	<i>sivu 279</i>
• Kevyt Osasto 9 (Kev.Os 9)	3	<i>sivu 280</i>
• Kevyt Osasto 22 (Kev.Os 22)	17	<i>sivu 280</i>
• Suomussalmen Harjoituskeskus (Su.HK)	11	<i>sivu 284</i>
• Kenttätukirykmentti 9 (KTR 9)	6	<i>sivu 287</i>
• Huoltokeskus (HK)	8	<i>sivu 288</i>
• Muut joukkoyksiköt	30	<i>sivu 290</i>
• Kadonneet sankarivainajat	19	<i>sivu 297</i>
• Suomussalmelaiset sot vangit		<i>sivu 302</i>
- Teloitettu Neuvostoliitossa	11	<i>sivu 302</i>
• Talvisodan miestappiot jakautuivat epätasaisesti eri puolille Suomea		<i>sivu 303</i>
• Eteläpohjalaisten osallistuminen talvisotaan		<i>sivu 307</i>
• Propatria - Talvisodan kaatuneita upseereita		<i>sivu 310</i>
• Suomalaiset sot vangit 1939-1940		<i>sivu 319</i>
• Suomalaiset sot alaiset 1939-1940		<i>sivu 320</i>

Lyhyt yhteenveto talvisodasta 1939-1940

- Talvisota - Neuvostoliitto hyökkää Suomeen *sivu 321*
- Neuvostoliitto ja Saksa jakavat Euroopan *sivu 321*
- Neuvostoliitto hyökkää Suomeen - Talvisota alkaa *sivu 322*
- Talvisodan alun tapahtumat *sivu 323*
- Talvisota päättyy Suomen tappioon *sivu 324*

Menneitä muistellen...

- Niilo Koskelan talvisota *sivu 326*
- Latuvänrikkinä *sivu 341*
- Talvisota kääntyi Kainuussa suomalaisten menestykseksi *sivu 344*
- Pentti Seppänen muistelee *sivu 349*
- Kainuu 39 - kun koko kylä joutui sota-oikeuteen *sivu 356*

Valokuvia matkan varrelta... *sivu 358*

- Sillanpään Marssilaulu *sivu 372*

Lyhenteitä ja muuta sanastoa

- Kirkollinen, hengellinen ja poliittinen toiminta *sivu 373*

Lähdeluettelo

- Lähdeluettelo *sivu 377*
- Valokuvaluettelo *sivu 380*
- Kuvalähteet *sivu 380*

Kelohonka: - Muistot eivät saa himmetä koskaan! Perinteemme velvoittakoot meitä puolustamaan omaamme sukupolvesta toiseen.

TALVISOTA SUOMUSSALMELLA V

Erillisissä koosteissa käsitellään sodan jalkoihin jääneiden siviilien kohtaloita ja paikallisten asukkaiden evakuintia sekä siviilisotavankien kokemia kärsimyksiä.

Lisäksi sivutaan Valtiollisen poliisin tuolloin tekemiä selvityksiä ja tutkimuksia vakoiluepäilyistä henkilöistä sekä heidän hyvin arkaluontoisista oikeuskäsittelyistään ja tuomioistaan.

Mukana on myös taustamietteitä kirkollisesta, henkisestä ja hengellisestä vaikuttamisesta ennen sotaa ja sen aikana.

Taistelujen aikana ja sodan edetessä maahan tunkeutunut vihollinen kärsi poikkeuksellisen valtavat miehistö- ja kalustotappiot, mutta niin kasvoivat suomalaisten omatkin tappiot. Kahlasin taistelukertomuksista ja arkistojen kätköistä Suomussalmen taisteluiden yhteyteen kuuluvina noin 900 kaatuneen miehen henkilökohtaiset tiedot. Tuo määrä kaatuneita kuvannee melkoisen tarkkaan suomalaisten maksamaa Suomussalmen sodan hintaa.

Suomussalmen taistelujen suomalaiset sankarivainajat löytyvät teoksen loppuosasta taisteluyksiköittäin aakkosjärjestyksessä eriteltyinä.

Lisäksi edellisen listan lopusta löytyvät myös kadonneiksi tai tuhoutuneiksi kirjatut sankarivainajat sekä Neuvostoliitossa teloitetetut suomussalmelaiset sotavangit.

Monet miehistä, jotka selvisivät Suomussalmen korpitaisteluista hengissä, menehtyivät kuitenkin rintamanvaihdon jälkeen Kuhmon ankarissa mottitaisteluissa.

Talvisodan lyhyen yhteenvedon jälkeen muistellaan vielä menneitä aikoja muutamilla kirjoituksilla.

MKT, tietokirjailija Väinö Mononen

